

23. januar 2011

UPA 2011/42

Inatsisartut Suleriaasianni § 36 naapertorlugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiaq imaattoq matumuuna saqqummiuppara:

Kalaallit Nunaanni eqqartuussisoqarnermik nutarterineq qanorlu pisunik malit-tarinnineq pillugit apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik siunnersuut.
(Inatsisartuni ilaasortaq Juliane Henningsen, Inuit Ataqatigiit)

Eqqartuussisoqarnerup nutarterneqarnissaa nunatsinni sivisuumik utaqqineqarsimavoq, pinerluttuliorterlu pillugu inatsit, eqqartuussisarnermik inatsit kiisalu eqqartuussisoqar-neq tamakkiisumik isigalugit nutarterneqarnissaat pisariaqavissimavoq. Taamaattorli imaangilaq sulii pitsanngorsaaqqittoqarsinnaangitsoq.

Uagut nunatsinni qinikkatut nuanaarutigisassarput immikkullu isiginiagassat pingaarute-qartut ilagaat maannakkut kiisami nunatsinni parnaarussivimmik nutaamik sanaarto-toqarnissaa aalajangiivigineqarmat, tamannalu danskit aningaasanut inatsisaanni im-mikkut inissinneqarluni. Taamaalillutalu kalaaleqativut pillaatigineqartup atuutinneqar-nissaa siunertaralugu paarnaarussaajartortillugit Danmark-imut aallartittarunnaartussaa-vagut. Ilaquttatik, ikinngutitik nunartillu qimallugit ungasissumut pisinneqartarput. Ta-manna nutaaliorneq ukiorpassuarni kissaatigisimavarput, ilaatigullu tamannarpiaq kattuf-finnit assigiinngitsunit inuit pisinnaatitaaffiinik illersuinerneq ingerlassaqartunit ukiorpas-suangortuni uparuartorneqartarsimavoq.

Uanga isumaga naapertorlugu nutaamik paarnaarussiveqalernerneq immikkut eqqumaf-figineqartussat ilagaat inuit parnaarussaaneermi atugarisassaat. Assersuutigalugu atornerluisut katsorsarnissaannut suut neqeroortigineqassappat? Paarnaarussat sulia-qartinneqarnissaannut ilinniagaqartitaanissaannullu suut periarfissaassappat? Assersuu-tigalugu kamaqarnerup iliuuseqarfigineqarnissaanut pisariaqavissumik ikiorserneqarsin-naanissaat eqqarsaatigalugu tarnip pissusiinik ilisimasalinnit ikiorsiinissamut suut periarfissaassappat? Parnaarussat iperagaaneermi inuiaqatigiinni inooqataalluarsinnaa-nissaminnut periarfissaqassappata tamakku iliuusissat pisariaqarluinnartut naammasse-reertariaqarput.

Taamatuttaaq inunnik Herstedvester-imi paarnaarussaasunik nunatsinnut nuussinissat pillugit sukumiisumik piareersaanissamut danskit tungaanniit ilisimanninnissaq pingaar-utegarluinnarpoq. Paarnaarussivimmi nutaami naammattunik ilinniarluarsimasunillu suliso-qarnissaa - eqqarsaatigalugit parnaarussivimmi sulisut, taamatullu tarnip pissusaanik ili-simasallit isumaginninnermilu siunnersortit pinngitsoorani qulakkeertariaqarpoq.

Herstedvester-imi parnaarussanik nunatsinnukartitsinermut atatillugu immikkut pingaar-titassaq uagut nunatsinni qinikkatut nammineerluta akisussaaffissatut tigusariaqarparput. Tassaavorlu inuiaqatigiit kalaallit akunnitsinni oqallinnissaq pisariaqartoq aallar-tisassallugu. Kalaallit ukiorpassuarni avammut aallarussaasimasutut inuusimasut uter-nerat qanoq isumaqarfigaarput. Inuit tamarmik naleqartuummata aamma inuit uani pineqartut nunatsinni inuiaqatigiinnut akuuleqqittussaammata uagut nunatsinni inuia-qatigiit eqqarsaatersuuteqarnissarput pisariaqarpoq.

Eqqartuussisoqarnerup nutarterneranut atatillugu nunatsinni inuiaqatigiinnut, taamatullu inoqatitsinnut arlaanik patsiseqartumik eqqartuussisoqarnermik aqusaagaqarsimasunut

eqqartuussiviit pitsaasumik ingerlanissaat pingaaruteqartunut ilaavoq. Nunap immikkoortuini eqqartuussivinni suliassarititap piaarnerpaamik sularineqarnissaa pingaaruteqarpoq, taamatullu eqqartuunneqaraanni pillaatip piaarnerpaamik atortuutinneqarnissaa pingaaruteqarluni. Taamaakkaluartoq pineqartuni taakkunani marlunni suli ajornartorsiuteqarpoq unamminartoqarlunilu. Nunap immikkoortuini eqqartuussivinnut isertitsivinnullu utaqqisorpassuaqarnera akuerineqarsinnaanngittuarpoq, ajornartorsiutinillu nassa-taqartuarluni.

Politiini eqqartuussivinnilu suliassanngortitat pilertornerusumik sularineqarsinnaanngoqqul-lugit qanoq iliuuseqartoqarsinnaava? Ajornartorsiut politiinik amerlanernik atorfinitsitsi-nikkut imaluunniit eqqartuussiviit amerlanerusunik nutserisussanik pilersorneqarnerisigut qaangilertorneqarsinnaava, imaluunniit politiini eqqartuussivinnilu suliassarpasuit appar-sarniarumallugit eqqartuussinermut taartaasinnaasutut saammaateqatigiinnissamut peri-arfissap annertunerusumik atorneqalerneratigut tamanna aamma qaangilertorneqar-sinnaava?

Kalaallit Nunaanni eqqartuussiveqarneq pillugu isumaliutissiissut Inatsisartut 2006-imi upernaakkut akuersissutigimmassuk, ilaatigut inassutigivaat aaqqiagiinngissut pillugu isumaqatigiinniarsinnaaneq misiligutitut periarfissiissutaasariaqartoq. Periarfissaq inuu-suttuaqqanut inatsisunik unioqqutitsimasunut, angerlarsimaffimmi perullulioranut aam-malu politiit maleruaqqusaannik unioqqutitsisunut killilerneqarsinnaasorineqarluni inassu-tigineqarpoq. Periarfissaq tamanna eqqartuussivinnut isertitsivinnullu utaqqisorpassua-qarneranut apparsaaqataasinnaava?

Kangerlussuarmi utaqqiisaasumik isertitsivimmik pilersitsinerup malitsigisaanik utaqqi-sitat ikilinerat nuanaajallannarpoq tupaallannaranili. Nuanninngitsortaali unaavoq Kan-gerlussuarmi isertitsiviup matuneratigut utaqqisut amerleqqinnissaat eqqarsaatigine-qarsimanngimmat. Kingumut nunatsinni eqqartuunneqarsimasut qaammaterpassuarni ilaatigullu ukiuni arlaqartuni pillaatimit atortuutinneqarnissaa utaqqisariaqaleqqissavaat. Innuttaasut eqqortumik iliornissamik misigissusaannut akornusersuisuuvoq, utaqqisullu amerleqqinnginnissaat anguniarlugu arlaatigut iliuuseqartariaqarpugut.

Tamakku oqaatigereerlugit aamma pingaaruteqarpoq oqassalluni eqqartuussive-qarnerup tungaatigut nutarterinerit pisariaqartut aallartisarneqalereermata. Nunap immikkoortuini eqqartuussisut angusiffiusumik inaarutaasumillu ilinniaqalersinnaanerit nuannaarutis-saavoq, taamatullu eqqartuussisut sulinerminni atugaasa pitsanngorsaavigineqarneri nuannaarutissaalluni. Kiisalu teknologi atorlugu sapinngisamik oqilisaaneq nuannaarutis-saavoq. Tassunga atatillugu video aqquutiluttoq atorlugu eqqartuussinerit ingerlanneqar-niaraangata qaqutigunngitsumik teknikikkut ajornartorsiuteqartartoq, aammalu nunatsin-ni sassartinneqarluni illersuisoq Danmark-imiittoq peqatigalugu kisimiilluni oqaloqati-giissinnaasarneq killeqartoq paasivara. Tamatumani aamma aqqitassaqarpoq. Pisin-naatitaaffinnut toqqammaviusut tamanut atuuttut naammaginatarmik malinneqassap-pata nunatsinni aamma eqqartuussisoqarnermi naapertuilluartumik eqqartuussinerit ingerlanneqartariaqarput.

Inatsisunik atortitsineq ataatsimut isigalugu suli naalagaaffimmit oqartus-saaffigineqarpoq taamaattumillu eqqartuussisoqarnermik nutarteriniarneq suli aamma naalagaaffimmit aningaasalersorneqartussaavoq. Tamannali oqaatigereerlugu ilanngullugu nassuerutigi-sinnaasariaqarparput inuiaqatigiittut aamma uagut eqqartuussiveqarnikkut iluarsartuus-sinerup iluatsilluarnissaanut sunnuteqaqataasinnaagatta. Inuiaqatigiinni pinerliiniartar-neq annikillisarumallugu qanoq nammineq iliuuseqarsinnaavugut? Ilisimavarpummi per-suttaasarneq aammalu toqutsisarneq naalagaaffeqatigisatsinnut allanut sanilliullugit maani nunatsinni akulikinnerujussuummata. Alla kisitsit eqqarsariarnartoq tassaavoq 2009-imi angerlarsimaffinni perulluliornerit 3.685-it Kalaallit Nunaanni politiinit sularine-qarsimammata – tassalu ullormut perulluliornerit qulit sinnerlugit! Angerlarsimaffinni perulluliornerit taakkunannga suliani 551-imi meeqqat akulerusimatinneqarsimapput. Suliat tamakku qaavisigut aalakoortutik pinerliiniarsimasut 1.423-it sularineqarsimapput.

Apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnerput manna iluatsillugu taamaammat partiinit tusarusunnarpoq kisitsisit tamakku nikallunganartut qanoq iliuuseqarnikkut annikilleriartinneqarsinnaanersut, eqqartuussiveqarnikkut iluarsartuussinerup iluatsilluarnissaa aamma angulertorsinnaajumallugu?

Eqqartuussisoqarnerup nutarterneqarneranut maannakkut ingerlanneqartumut atatillugu oqaaserpassuit aninneqarsinnaagaluarput, taamaattorli eqqarsaatigisassaq kingulleq imaannaangitsorlu tikkuartariaqartoq tassaavoq nunaqarfinni avinngarusimasunilu inatsisunik maleruaasitsiniarneq, imaluunniit tamassuma amigaataanera. Tassani eqqarsaatigaara kommuneqoged-inik amigaateqarnerujussuaq, taamatullu ajornartorsiutaanera naalagaafiup pimoorullugu iliuuseqarfigisariaqarpaa. Taamatuttaaq eqqaasariaqarpoq Kangaatsiap eqqaanilu nunaqarfiit politeeqartinneqarnerat. Tamaani innuttaasut 1.400 missaaniipput, taakkulu naam-mattumik politeeqartinneqanngillat. Tamanna aaqqiivigineqartariaqarpoq.

Uanga isiginnittasera naapertorlugu nuannaarutigineqarsinnaasut arlaqarput, taamaattorli aamma unamminartorpassuit pisortanit akisussaaffimmik tigumminnittunit nangittumik annertunerusumillu alaatsinaaffigineqartariaqartoqarpoq. Taamaammat taamatut apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnisatsinni neriuutigaara Naalakkersuisut – kiisalu minnerunngitsumik danskit Naalakkersuisui - apeqqutinut pingaaruteqartunut matumani ilaatigut saqqummiunneqartunut inerniliinissat siunertaralugit eqqarsaatersuuteqarumaartut. Tamanna parnaarussanut, eqqartuussaasunut, pinerluuteqarnerni eqqugaasunut, minnerunngitsumillu inuiaqatigiinnut tamatsinnut soorunami pingaaruteqarpoq.

Pikkunartumik pissarsiviulluartumillu oqallittoqarnissaa pissangallunga naalaarumaarpara. Qujanaq.